

Спеціалізованій вченій раді ДФ 26.867.003
з правом прийняття до розгляду та проведення
разового захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії
в Інституті законодавства Верховної Ради України
м. Київ, пров. Несторівський, 4

ВІДГУК

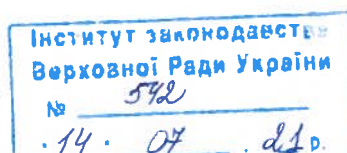
офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин ПЗВО «Київського міжнародного університету Інституту міжнародних відносин Київського національного університету» Шелудченкової Аліни Сергіївни

на дисертацію Мельник Вікторії Станіславівни на тему: «Міжнародно-правове регулювання експлуатації Суецького та Панамського каналів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» у галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

Актуальність теми дисертації. Станом на сьогоднішній день загострилось і набуло нової актуальності питання суміжних та спірних територій. Концептуально близьким до нього є проблема використання морського простору, а отже, вдосконалення як міжнародного, так і міжнародного морського права. Відтак, зростає інтерес до питання експлуатації міжнародних морських каналів, що становить собою складне і суперечливе міжнародно-правове явище, котре балансує між державним суверенітетом та екстериторіальністю.

Поміж найбільш суттєвих аспектів правових механізмів експлуатації міжнародних морських каналів є проблема нормативного регулювання діяльності управляючих компаній. А серед ефективних інструментів заповнення прогалін у міжнародному праві слід назвати використання норм прецедентного права. Таким чином, всебічне вивчення вирішення та врегулювання проблемних питань у використанні міжнародних морських каналів може бути цікавим і при вирішенні інших територіальних суперечок пов'язаних із морськими просторами та портовою інфраструктурою. Тому дослідження проблематики врегулювання

проблемних питань є актуальними проблемами міжнародного права, пов'язаними із низкою теоретичних та практичних аспектів.

Очевидним є те, що дана проблема негативно впливає на ефективність міжнародного права в цілому. Відповідно, наведені обставини підтверджують актуальність дисертаційного дослідження Мельник В. С.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної діяльності відділу європейського права та міжнародної інтеграції Інституту законодавства Верховної Ради України за комплексними темами: «Проблеми правового забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань» (номер державної реєстрації 0111U000578) та «Правові механізми інтеграції України до європейського правового простору» (номер державної реєстрації 0111U000579).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дослідженні. Наукові положення, рекомендації та висновки, які містяться в дисертаційному дослідженні пояснюються та обґрунтовуються із застосуванням відповідних посилань на широку джерельну базу, а саме: доктрину міжнародного права та її тлумачення у працях вітчизняних та в іноземних вчених, міжнародно – правові акти та положення національного законодавства, що регламентували правовий статус та функціонування Суецького і Панамського каналів. На користь обґрунтованості наукових положень, рекомендацій та висновків свідчить достатньо репрезентативна емпірична база, яку становлять узагальнені результати вивчення 186 позицій джерел та літератури.

Використані авторкою загальнонаукові та спеціально наукові методи дослідження, засоби наукового пізнання дали можливість сформулювати положення, рекомендації та висновки, що характеризуються науковою новизною. Висловлені у висновках міркування щодо ефективності механізму використання міжнародних морських каналів підкреслює прикладний характер дисертації та дає можливість висловлювати опозиції спрямовані на заповнення існуючих прогалин у міжнародному морському праві.

Загальний обсяг дисертації складає 215 сторінок. Архітектоніка дисертаційного дослідження є логічною, матеріали розділів викладено відповідно до мети і поставлених завдань, що відповідають сутності об'єкту і предмету дослідження. Метою дослідження є дослідження процесу правового регулювання безпосередньо інституту міжнародного каналу, а також визначення особливостей організації та функціонування Суецького і Панамського каналів, виявлення основних тенденцій і напрямів у врегулюванні діяльності їх адміністрацій.

Об'єктом – суспільні відносини, що складаються в процесі становлення, розвитку та функціонування Суецького і Панамського каналів, в тому числі міжнародні відносини, які гарантують свободу торгового судноплавства, що встановлюють принцип рівності для всіх судів, що проходять Суецький і Панамський канали. І, відповідно, предметом, що впливає із предмету міжнародного права, яким є публічні правовідносини, котрі регулюють поведінку суб'єктів міжнародних відносин, що і підкреслено у дисертації. міжнародно-правовий статус зазначених каналів, сукупність правових норм, що містяться в різних нормативних актах, що визначають організацію і діяльність Суецького і Панамського каналів. Висновки дослідження відповідають поставленим завданням.

Перший розділ дисертаційного дослідження, особливо його перша частина, є свого роду загальнотеоретичним оглядом становлення та еволюції міжнародно-правового статусу су доходного каналу як такого. При чому, розглядаються усі аспекти проблематики від власне його формування до опрацювання. Становить загальнотеоретичний інтерес розгляд впливу національного права та його ваги при врегулюванні міжнародно-правових проблем. У даному випадку – французького та американського, з огляду на долю капіталовкладень у будівництво каналів та розбудову їх інфраструктури.

На особливу увагу заслуговує аналіз суперечливих питань у підрозділі 1.4, пов'язаних із спірними питаннями спричиненими націоналізацією Суецького каналу. Автор цілком справедливо вказує на юридичну продуманість та

обґрунтованість цього акту, здійснення процесу націоналізації у відповідності до доктрини міжнародного права. Відтак дії контрагентів Єгипту трактуються як порушення міжнародно-правових норм що і знайшло своє відображення у відповідних резолюціях ГА ООН і навіть РБ ООН (с.95-97). Не можна не вказати на повчальний аспект цього міжнародного конфлікту котрий підкреслив пріоритетність правових механізмів у їх врегулюванні та неприпустимість використання грубої сили, повернення до правових підходів періоду пентархії, про який ідеться у підрозділі 1.1.

Значення прецеденту у запобіганні та врегулюванні можливих конфліктних ситуацій стає особливо наочним при ознайомленні з підрозділом 2.4. Тут простежуються прямі паралелі при вирішенні спірних проблем навколо Суецького та Панамського каналів. Автор прямо не вказує, але читач відразу вбачає правову спорідненість обох проблем, роблячи висновок про уроки, котрі виніс держдепартамент США, проаналізувавши помилки своїх англійських і французьких колег, врахувавши їх і уникнувши подальшого розгортання потенційного конфлікту ще на стадії його виникнення (с.157-180). Відтак не зайве буде ще раз підкреслити практичну значимість роботи і доцільність використання уроків минулого у сьогоденні.

Положення другого розділу становлять інтерес із огляду на важливість такої важливої проблеми як правове врегулювання функціонування демілітаризованої зони чи нейтральної території в умовах війни. Автор аналізує ці аспекти кризь призму функціонування Панамського каналу та пошук золотої середини між проблемою забезпечення безпеки та дотримання нейтралітету.

Позитивне враження справили сама структура роботи. Дисертантка не стала захоплюватись надмірним збільшенням кількості розділів, натомість зробивши стислий, але вичерпний аналіз правового статусу якраз тих міжнародних морських каналів, що й нині слугують предметом міжнародно-правових спорів. Причому увесь аналіз зроблений кризь призму міжнародних відносин. Пріоритет останніх перед міжнародним морським правом у даному випадку більш ніж закономірний, з огляду на без перебільшення, глобальне

значення досліджуваних каналів на світову економіку, що так наочно проявилось протягом останнього часу.

Усі висновки та нові ідеї підкріплені міжнародно-правовими нормативними положеннями, регламентів морського судноплавства, національного законодавства, правозастосовної практики.

Достовірність отриманих результатів. Достовірність отриманих наукових результатів обумовлюється застосуванням вагомий методологічної бази, яка включає такі методи як діалектичний, метод аналогії, системний, герменевтичний, інші, традиційні для історико-правових робіт методи.

Крім того, автором опрацьовано значний обсяг матеріалів у сфері міжнародного права (186 найменувань). Слід відзначити що достовірність результатів засвідчується логічним узагальненням значного фактажу. Відповідно, висновки дисертаційного дослідження є змістовними та обґрунтованими. Дослідженню проблемних питань притаманний авторський підхід, який поєднується з легкістю сприйняття матеріалу та вже згаданим ілюструванням теоретичних положень прикладами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у запропонованих рішеннях основних проблем, які пов'язані з життям і виконанням заходів по вдосконаленню функціонування міжнародних морських каналів і, відповідно, їх експлуатацією.

Серед новел, запропонованих у дисертації слід відзначити такі положення:

- 1) простежено розвиток ідеї міжнародного каналу крізь призму Доктрини міжнародного права;
- 2) висвітлено генезу поглядів на систему управління каналами;
- 3) відображено цілісний процес формування нормативно-правової бази стосовно їх статусу періоду колоніалізму та визволення країн з колоніальної залежності;
- 4) розроблено комплексний підхід до вивчення питань, пов'язаних з правовим регулюванням експлуатації Суецького і Панамського каналів, який збагатить наукову концепцію правового регулювання міжнародно-значущих

шляхів сполучення взагалі, Суецького і Панамського каналів зокрема; 5) введено в науковий обіг раніше не опубліковані архівні документи;

Важливо, що у дисертаційному дослідженні було вдосконалено: 1) періодизацію процесу функціонування міжнародно-правових каналів; 2) характеристику нормативно-правової бази щодо управління ними; 3) оцінку ефективності сформованої практики розробки нормативно-правових актів, що регламентують діяльність і експлуатацію Суецького каналу відповідними органами управління, що складаються з представників зацікавлених сторін, яка призначається адміністрації Суецького каналу.

Також, заслуговує на увагу те, що у дослідженні набули подальшого розвитку: 1) підходи стосовно питань, що відносяться до використання морських шляхів сполучення і їх основних складових; 2) комплексні знання, щодо правових засад будівництва та використання Суецького і Панамського каналів, їх правового статусу; 3) наукова аргументація необхідності подальшого вдосконалення як інституціональної, так і нормативно-правової бази чинної системи управління міжнародними каналами.

У розділах дисертації вичерпно і повно викладено зміст визначених вище положень. Варто відзначити що авторські позиції відповідає і належний термінологічний апарат.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження опубліковані опубліковані у наукових статтях, 5 з яких у фахових виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України (зокрема, внесених до міжнародних науково метричних баз), 2 статті в іноземних наукових фахових виданнях та 4 тез доповідей на наукових конференціях.

У дисертації вичерпно розкрито зміст власних досліджень Мельник В.С. Усі публікації прямо пов'язані із темою дисертації та розкривають її зміст. Усі публікації здійснені без співавторства. Таким чином можна стверджувати, що апробація результатів дисертації відбулася належним чином, адже основні її

положення були оприлюднені та доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях.

Значущість дослідження для науки і практики. Дисертаційне дослідження має як теоретичне, так і практичне значення. У науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження теоретико-правових проблем праворозуміння та реалізації міжнародного права; у правотворчості – у процесі підготовки проектів нових і вдосконалення чинних законодавчих актів, пов'язаних із територіальними та нейтральними водами; у правозастосовній діяльності – з метою правильного тлумачення чинних нормативно-правових актів, а також інтерпретації та застосування інших джерел права з метою усунення наявних правових прогалин; у навчальному процесі – положення й висновки, зроблені в дисертації, можуть бути використані під час вивчення таких навчальних дисциплін як «Теорія держави і права», «Міжнародне право» у вищих навчальних закладів юридичної освіти при підготовці фахівців зі спеціальності «Правознавство», у процесі вдосконалення робочих навчальних програм і планів лекцій, тренінгів та семінарських занять, а також при підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів та студентів.

Оцінка ідентичності змісту анотації та основних положень дисертації. Відповідність змісту анотації та основних положень дисертації заслуговує на позитивну оцінку. Анотація містить усі положення та ідеї, які викладені в основному тексті дослідження.

Анотація подана українською та англійською мовами, є коротким узагальненням основного змісту дисертації. В анотації стисло і логічно окреслені основні результати дослідження, зазначена актуальність, наукова новизна, теоретичне та практичне значення роботи.

Анотація та текст дисертації оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Мельник Вікторії Станіславівни, варто вказати і на окремі суперечливі а то й дискусійні положення у роботі. Зокрема:

1. Розгляд статусу Суецького та Панамського каналів логічно було б узгодити між собою, як у загальному контексті роботи, так і у висновках, чітко показавши їх як різні складові єдиного процесу. Тим більше, що у другому розділі містяться вказівки на це.

2. Принципові для роботи положення доцільно було б підкріплювати конкретними посиланнями або на джерела, або на конкретні нормативні акти. Перш за все це стосується положень про суверенне право Єгипту та Панами на території каналів та їх право на проведену чи потенційну націоналізацію тих чи інших об'єктів, що не перебувають під їх юрисдикцією. У цьому контексті, доцільно було б навести і конкретні рішення РБ ООН, проаналізувати дискусії, що велись стосовно міжнародно-правового статусу каналів у ГА ООН.

3. У роботі доцільно було б акцентувати увагу на специфіці міжнародно-правового регулювання організації та функціонування Суецького і Панамського каналів, основні тенденції в еволюції їх правового статусу та концептуальні відмінності від регулювання та статусу Кільського та Корінфського каналів.

4. І, нарешті, підкреслюючи повну обґрунтованість зосередження у роботі якраз на міжнародному праві, з огляду на значення досліджуваних каналів, слід було точніше охарактеризувати, яким чином впливають зміни їх статусу на розвиток міжнародного морського права.

Разом з тим, вказані положення запропоновані у порядку дискусії та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Мельник Вікторії Станіславівни.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація на тему: «Міжнародно-правове регулювання експлуатації Суецького та Панамського каналів» виконана на високому теоретичному рівні,

зміст дисертації викладено в логічній послідовності, і ці висновки підкріплені переконливими аргументами. Дисертація є самостійним завершеним дослідженням, у якому відсутні порушення академічної доброчесності. З викладеного випливає, що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії дисертація за спеціальністю 293 «Міжнародне право», відповідає вимогам п.10 «Порядку проведення експерименту з присудженням ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167, а її авторка – Мельник Вікторія Станіславівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Офіційний опонент:

Кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права і
порівняльного правознавства

Власноручний підпис
А.С. Шелудченкової
авірю сташи: нспектор В

Шелудченкова А.С.